

מנשלתחן שלמה

עיונים ופנינים בפדשה מבית מדרשו ושיעוריו של
הגאון הניקא רבינו שלמה יהודה בארי שליט"א

מחזור
99

פרשת ראה

אלהים-לשבתו אף ה' יִשְׁכַּן לְנֶצְחָךְ, שבשעה שבה הקב"ה ליתן תורה בסיני בא הר תבור מבית אלים וכרמל מאספמיא, זה אומר עלי התורה ניתנת וזה אומר עלי התורה ניתנת, עד שאמר הקב"ה הוא 'לְמַה תִּרְצְדוּן הָרִים גְּבֻנָיִם', שאף שכולכם 'הרים' טובים, כולכם 'גבנונים' ובעלי מומין כי נעשה עבודת כוכבים על ראשיכם כמ"ש 'אֲלֵהֶם עַל הָהָרִים הָרְמִימִים', אבל על סיני שלא נעשה עבודת כוכבים עליו נאמר 'הָהָר חִמַּד אֱלֹהִים לְשִׁבְתוֹ'. ומסיים המדרש, שאעפ"כ נאמר 'אף ה' יִשְׁכַּן לְנֶצְחָךְ' בבית עולמים. וביאר בנזר הקודש (שם), שאף שהר המוריה גם הוא מהרים הרמים, הוא נשמר בהשגחת ה' שלא נעבד בו ע"ז, או שמצד תוקף קדושתו בהיותו מכוון כלפי מקדש שלמעלה, לא קיבל טומאה מטומאת ע"ז, ולכן נבנה עליו המקדש בימי שלמה. עוד ביאר, שזהו על מקדש העתיד לבוא, שיהיה אז נחמה להר תבור וכרמל, כמובא בפסיקתא דרב כהנא (פסיקא כ.א. ד.) שעתיד הקב"ה להביאם יחד עם הר סיני ולבנות המקדש עליהם, כמ"ש במיכה (ד, א) 'וְהָיָה בְּאַחֲרֵית הַיָּמִים יִהְיֶה הָרַבִּית ה' נְכוּן בְּרֵאשֵׁי הָהָרִים, וְנִשְׂאָה הוּא מְגֻבְעוֹת'.

אע"פ שעבדו ע"ז בראש הר כרמל והר תבור, לעתיד לבוא יבנה עליהם המקדש

ובספר דברי יואל (פ' ויצא, עמ' נד) הביא בזה את דברי הגמ' במסכת מגילה (דף ו' ע"א) עה"פ בזכריה (ט, ז) 'וְהִסְרֹתִי דְמִיּוֹ מִפְּיּוֹ וְשִׁקְצִיּוֹ מִבֵּין שְׁנָיו, וְנִשְׂאָר גַּם הוּא לְאֵלֵהֶינּוּ, וְהָיָה כְּאֵלֶיךָ בַּיהוָה וְעִקְרוֹן כִּיבוֹסִי, ש'דְּמִיּוֹ וְשִׁקְצִיּוֹ' אלו בתי ע"ז שבאדום שיתבטלו לעתיד לבוא, וְנִשְׂאָר גַּם הוּא לְאֵלֵהֶינּוּ' אלו בתי כנסיות ובתי מדרשות שבאדום, וְהָיָה כְּאֵלֶיךָ בַּיהוָה וְעִקְרוֹן כִּיבוֹסִי' (ירושלים), אלו 'תראטריות וקרקסיות' שבאדום שעתידין שרי יהודה ללמד בהן תורה ברבים בירושלים. ובתוספות (שם) הביאו בשם יש מפרשים שהם בתי ע"ז של אדום, ודחו פירוש זה, משום שקשה לומר שילמדו תורה באותן מקומות מטונפות, אלא ודאי לשממה היא במהרה בימינו.

וביאר הדברי יואל, שכעת אף אחר שמאבדים הע"ז ומשרשרים אחריה, עדיין יש זכר ורושם של טומאת הע"ז, והוא מאוס לגבוה, ולכן לא היו ראויים הר הכרמל ותבור שניתנן עליהם התורה. אבל לעתיד שתבטל רוח הטומאה מן העולם, יהיה נאבד זכר ורושם טומאת הע"ז לגמרי, וכבר לא יהיה מאוס לגבוה כלל, ואז יהיו ראויים שיבנה בית המקדש עליהם.³

בדור המדבר היה ידוע לישראל ולכל האומות כולם מקום המקדש פי אם אֵל הַמְּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר ה' אֱלֹהֵיכֶם מִכָּל שְׁבֹטֵיכֶם לְשׁוֹם אֶת שְׁמוֹ שָׁם לְשִׁכְנוֹ תִדְרָשׁוּ וּבָאֵת שִׁמְהָ (יב, ה). ביאר רבינו בחיי בשם הרמב"ם בספר המורה (ח"ג, פרק מה), ש'המקום' הזה הוא הר המוריה, שהיה נודע ומפורסם מעלתו באומות כפי שקבלו מאבותיהם, וכ"ש שנודע לישראל במדבר, כי היו יודעים זאת מן האבות, כי שם היה עקדת יצחק, ושם בנה נח את המזבח ועוד (כמבואר ברמב"ם בהלכות בית הבחירה פרק ב'), ומה שסתם הכתוב 'אל המקום' ולא אמר בפירוש שהוא הר המוריה הנודע והמפורסם לכול, הוא מפני ג' סיבות: א. כדי שלא ידעו האומות ששם התפילה מקובלת והקרבת שם לרצון, ואז ירצו כל אומה ואומה להחזיק בו ותרבה המריבה וההריגה בין האומות. ב. שלא ידעו הכנעניים ויובשי הארץ שעתידין ישראל לירש את ארצם ולעבוד השי"ת ולהקריב קרבנותיהם באותו מקום, כי אז לא יושחיתם אותו בכל מה שהם יכולין. ג. בכדי שלא תיפול מחלוקת קטטה בין השבטים, כשירצה כל אחד שיהיה המקום ההוא בנחלתו.⁴

בכל יום ויום צריך האדם לברור דרכו על פי רצונו יתברך ראה אנכי נתן לפניכם היום ברכה וקללה (יא, כו). בספר קול אליהו מובא מהגר"א ביאור נפלא על פסוק זה, שלכן לא נקט 'נתתי' בלשון עבר, בכדי שלא יטעה אדם לומר שהבחירה לילך בדרך טוב ניתנה לו דוקא בתחילת הבחירה, אבל כאשר כבר בירר לו דרך לא טוב, אין לו תקנה אף אם בירר לו אח"כ דרך הטוב, לכך אמר הכתוב 'נתתי' בלשון הווה, לומר שבכל ימי האדם, אפילו עד יום המיתה, יש לו ברירה לבחור בדרך הטוב. ואם יאמר האדם, מה תקנה יש לי אם הייתי רשע עד הנה, ומה אעשה עם העבירות שעשיתי, לכן אמר הכתוב 'היום', שהבעל תשובה הוא כקטן שנולד, רק שיעשה אח"כ תשובה וילך בדרך הטוב מכאן ולהבא. ואם עוד יאמר האדם, מה אעשה עם היצה"ר שכופה אותי, לכן אמר הכתוב 'אנכי', פירוש אנכי אהיה עמך ואל תירא מן היצר, כמאמר חז"ל במסכת סוכה (דף נב ע"א) שיצרו של אדם מתגבר עליו בכל יום והקב"ה עוזרו. ואמר עוד 'לפניכם', לומר שאין בזה טובה אלא בעבורכם, כי כל מגמתי לטובתכם בלבד. ואמר עוד 'רָאָה' בלשון יחיד ולא 'ראו' בלשון רבים, שלא יאמר האדם שזהו כשיש בעולם צדיקים והולכים כולם בדרך הטוב, אז אוכל לבחור בדרך הטוב, אבל כעת שאין הולכים כל העולם בדרך הטוב, כיצד אוכל לברור דרך הטוב לעצמי לבדי, ומה אעשה כנגד כל בני העולם, לכן אמר הכתוב 'ראה' לפניך ואל תשגיח על העולם.

דרך עבודת ה' לבלי ללחום כל הזמן על דבר אחד בדווקא אַבְדָּ תִאבְדֶּנּוּ (יב, ב). פירש"י 'אבד' ואחר כך 'תאבדו' מכאן לעוקר עבודה זרה שצריך לשרש אחריה, והוא מדברי הגמ' במסכת ע"ז (בדף מה ע"ב), ושם למדה הגמ' עוד מפסוק זה (אליבא דרבי יוסי בר יהודה) שתחילה צריכים ישראל לגדע הע"ז, ואח"כ לכבוש את הארץ, ולאחר הכיבוש צריכים שוב לבער הע"ז לגמרי. וביאר זאת אמרי אמת (ליקוטים, פד ע"ב) על פי מה שלמד רבי בונים מפשיסחא מנפוליון, שהמציא תחבולה בתכסיסי מלחמה, שלא לצור במלחמה על איזה מבצר עם כל אנשי הצבא עד שיכבשוהו כפי שהיו נוהגים עד ימיו, אלא היה מעמיד כמה גדודים מסביב למבצר שייצורו עליו עד שיכבשוהו, אע"פ שלא יעשו זאת על צד היותו טוב, ולא היה אצלו עיקר אלא לילך ולהתקדם בשערי המלחמה עם רוב אנשי הצבא ולכבוש שאר המדינה. ולמד מכך רבי בונים לעבודת ה', שאין ללחום כל הזמן על דבר אחד, אלא להעמיד מגן ומצור, ולילך לדבר אחר.

לא היו ראויים הר כרמל והר תבור שניתנן תורה עליהם מפני שנעשה ע"ז בראשיהם

אלהיהם על ההרים הרמים ועל הגבעות ותחת כל עץ רענן (יב, ב). במסכת ע"ז (בדף מה ע"א) מובא במשנה דברי רבי עקיבא, שלימד בזה הקב"ה לישראל, שבכל מקום שימצאו הר גבוה, וגבעה נשאה, ועץ רענן, ידעו שיש שם עבודת כוכבים, ויאבדו אותה וישרשו אחריה. והביאו תוספות (שם, ד"ה כל) מירושלמי ע"ז (פ"ג ה"ה) שאף שלפי זה היה צריך לכאורה להיות הר המוריה מאוס לגבוה, מ"מ כיון שנבנה על פי נבואת גד החוזה² הותר הדבר. וביאר הישמח משה (בפ' וירא, דף מה ע"ב), שמאחר שהר המוריה הוא בית עולמים, ולא יתכן היתר על פי נביא אלא לשעתו בלבד כמבואר ברמב"ם (בפ"ט מהלכות יסודי התורה ה"א), לכן צריך לומר שנקבואת גד היתה שהר המוריה לא נעבד. וכבר מבואר כן להדיא בילקוט מעם לועז (פ' ראה, עמ' תרו), וכן מובא במדרש (ב"ר צט, א) עה"פ בתהלים (ט, ז) 'לְמַה תִּרְצְדוּן הָרִים גְּבֻנָיִם, הָהָר חִמַּד

¹ ובזה ביאר מו"ר את הפסוק במשלי (יד, יב) 'יש דרך ישר לפני איש, ואחריה תרכי מות', שיש אשר יבחר האדם דרכו הנראית לו על פניו כדרך ישרה, ולאחר דרכה הוקבע בדרכו אינו סר ממנה אף כאשר נוכח בחוש ש'אחריה תרכי מות', וזהו מפני שאינו עוסק לבחון דרכו בחשבון הנפש תמידי שתהיה כרצונו יתברך באמת.

² כמ"ש (בשמואל ב' כד, יח-טו) 'וַיָּבֵא גֹד אֶל דָּוִד בַּיּוֹם הַהוּא וַיֹּאמֶר לוֹ עַלֶּה הָקָם לְהַ'.

להשית יכולים להגיע למקום המקדש, ולא באופן אחר, ודווקא על ידי דוד המלך ע"ה ובעיניו שהתענה לכבוד בורא עולם. ולכן לא רצה הקב"ה לגלות מקודם מקום המקדש, כדי להראות שלגילוי המקום צריך שיהיה דור מתוקן ששייך להם על ידי קדושה וטהרה.

אם היו כל ישראל מתפללים ומבקשים על בנין המקדש היתה כבר באה הגאולה ונבנה המקדש

וכבר ביאר כן בתפארת שלמה (פ' ראה, עה"פ לשכנו תדרשו), שלכן לא פירש משה רבינו ע"ה היכן המקום אשר יבחר ה', כי עיקר ענין השראת השכינה בביהמ"ק נעשה ע"י התפילות ורצונות טובות של ישראל, שימשיכו וירידו אורות העליונים ברצונם הטוב ומחשבתם הקדושה ויושפעו להשרות שכינתו הקדושה בתחתונים, וזה הענין והטעם שנתעכב בנין הבית בתחלה אחרי יבאתם של ישראל לארץ יותר מארבע מאות שנה עד ימי דוד, כי עד העת ההיא לא מלאו התפלות והרצונות של בני ישראל להיותם ראויים לבנין הבית. וביאר עוד, שלכן צריך לבקש על דוד המלך ע"ה כמ"ש (בהושע ג, ה) "וּבְקִשׁוּ אֶת ה' אֱלֹהֵיהֶם וְאֵת דָּוִד מֶלֶכָם", כי עד שלא ימלאו התפלות והבקשות על דוד, עדיין לא נולד משיח צדקנו ולא בא העת לחננה, כי דוד הוא מידת מלכות שהוא בחינת בית המקדש, ולכן כאשר בא דוד נתעורר אחריו מיד בית המקדש. ואף בימי דוד לא התעורר גילוי המקדש אלא כאשר אמר (במזמור קכב) "שִׁמְחֵתִי בְּאִמְרֵים לִי בֵּית ה' נִלְבַּן", שראה כולם רוצים ומצפים לבית ה', שע"ז נודע לו מיד המקום. וסיים התפארת שלמה, שזהו שנאמר "לְשִׁכְנוֹ תִדְרָשׁוּ וּבָאֲתָתְּ שִׁמְחָה, פִּירוּשׁ, אִם לִשְׁכְנוֹ תִדְרָשׁוּ וּתְבַקְשׁוּ פְּנֵינוּ, אִז תִּזְכֶּה וּבָאֲתָתְּ שִׁמְחָה, וְהִבְאֲתֵם שִׁמְחָה, וְכַמ"ש בִּירְמִיָּהוּ (ל, ז) "צִיּוֹן הִיא דִרְשׁוּ אֵין לָהּ", מכלל דבעיני דרישה כמו שאמרו במסכת סוכה (בדף מא ע"א). ואם היו כל בני ישראל מבקשים על דבר זה, היה מקויים בהם 'וּבָאֲתָתְּ שִׁמְחָה', ומיד היתה באה הגאולה במהרה בימינו.

בימי דוד נעלם מקום המקדש ולא מצאו דוד כי אם לאחר עינוי גדול אמנם בימי דוד נעלם מקום המקדש ולא מצאו דוד אלא לאחר עינוי גדול, כמובא להדיא במסכת זבחים (בדף נד ע"ב) שהוצרך דוד לדון בדבר עם שמואל הנביא עד שהסיקו מתוך הפסוקים שמקומו נבחרת בנימין, ומובא שם, שעל זה נתקנא דואג האדומי בדוד, כמו שאמר דוד בתהלים (סו, י) "כִּי קִנְאֵת בֵּיתְךָ אֶכְלֵתִי, וְחִרְפֹת חוֹרְפִיךָ נָפְלוּ עָלַי", ועל זה אמר עוד (במזמור קלב) "זְכוֹר ה' לְדָוִד אֵת כָּל עֲוֹנוֹתָי, אֲשֶׁר נִשְׁבַּע לְה' נָדָר לְאָבִיר יַעֲקֹב, אִם אָבֵא בְּאֶהֱל בֵּיתִי אִם אֶעֱלֶה עַל עֵרֶשׂ יְצוּעֵי, אִם אֶתֵּן שְׁנַת לַעֲנִי לְעַפְעָפֵי תְּנוּמָה, עַד אֶמְצָא מְקוֹם לְה' מִשְׁכָּנֹת לְאָבִיר יַעֲקֹב". ומבואר באלשיך (שמות כה, ח), שידע דוד שהמקום הוא הר המוריה, רק שלא ידע היכן הר המוריה עצמו, רק שמע שהוא בצד של אפרתה הסמוכה לירושלים, בין לוז לירושלים תחת שיפוע הסולם שראה יעקב, וחשב שהוא במקום עיר מושב ולא באחת מהשדות, ואח"כ נגלה לו שהוא 'בשדה יער', בגורן ארְוֵנָה.

אין הקב"ה חפץ בבנין ירושלים אלא כאשר תכון בה מלכות דוד

ובספר דברי יואל (פ' ראה, עמ' שצג) הביא בזה את דברי הזוה"ק (בפ' ויקהל דף קצח ע"א) שלא בחר הקב"ה בירושלים עד שהסתכל בדוד שיהיה רועה ישראל, וכן הביא את מה שביאר הב"ח (באר"ה סי' קיח) גבי נוסח ברכת 'בונה ירושלים', שבקשת 'וְקִסָּא דְּדָוִד מְהֵרָה בְּתוֹכָהּ תִּכְנִין' הוא מעין ברכה זו, כי אנו מבקשים שיבנה ירושלים בקרוב כדי שסכסא דוד במהרה תכין בתוכה, לומר שאין שאלתינו כי אם לצורך גבוה, כי אין סכסא ה' שלם אלא כשסכסא דוד על מכוננו בירושלים. ובזה ביאר הדברי יואל, שלכן לא נתגלה מקום המקדש אלא לדוד, כי זהו שייך דווקא אליו, והיה בלתי אפשרי שיתגלה הדבר מבלעדו. ולכן הוצרך בעבור זה לעינויים גדולים עד שיכל למצוא המקום, כי היה צורך לגדול עבודתו והשתוקקותו בקדושה של דוד מלך ישראל בכדי שיוכלו להגיע אליה. כי רק בקדושה ובטהרה ובהשתוקקות

יִמּוּבֵּא בִּילְקוּט מֵעַם לוֹעֵז (פ' ראה, עמ' תרו) שנשבע דוד שלא יעלה על מטתו לישון וזהו 'אִם אֶעֱלֶה עַל עֵרֶשׂ יְצוּעֵי', ועוד נשבע שלא ישן אפילו על הארץ וזהו 'אִם אֶתֵּן שְׁנַת לַעֲנִי, וְעוֹד נִשְׁבַּע שֶׁאִפְלוּ לֹא יִסְמַךְ עַל הַקִּיר לִישוֹן וְזֶהוּ 'לְעַפְעָפֵי תְּנוּמָה', ועוד נשבע שלא יישן

אלא כשינת הסוס כמובא במסכת סוכה (בדף כו ע"ב), וכל זה עד שימצא מקום להשכין שם ארון הברית.

”קודש ישראל לה” (ירמיהו ב, ג)

משיעורים יום ה' בא ויום ה' במדבר תשע"א

ומדרגת הראייה היא, שמפרש את מה שרואה כפי החיצוניות שנראית בעיניו, ומדרגת השמיעה, שמפרש את הדברים כפי פנימיותם על פי דעת התורה וחכמים. וכשאדם יראה את העולם ויפרש בדעתו את המשמעות של כל דבר שרואה על פי מראה עיניו, יבוא לידי קללה, שהיא ענין 'ארור' והאות אל"ף. אמנם כשאנו מפרש את המשמעות של מראה עיניו, אלא על פי מה ששומע מהצדיקים שהשיגו וראו את האמת מכח ידיעת כל התורה, דרכיה וסודותיה, יבוא לידי 'ברכה', שהיא ענין האות ביי"ת.

ולעולם מוכרח האדם להשיג את האות אל"ף שהיא נעלמת, אלא שאם יצא להשיג זאת בעצמו על ידי ראייה, יבוא לידי 'ארור', אבל כשישפיל את דעתו וירד ממדרגת ראייה למדרגת שמיעה, ישיג את הברכה שעל ידה יוכל להשיג את מדרגת הראייה כפי שהיא באמת על פי דעת התורה, שהיא האות אל"ף של 'אמת'.

כל תיקון הדעת והתשובה תלוי בזה שישפיל עצמו ממדרגת ראייה לשמיעה והוא כלל גדול בתיקון הדעת של האדם, והיא ראשית התפיסה וההסתכלות שצריכה להיות לאדם על כל דבר בעולמו, שיידע שצריך להעצים את עיניו מלראות ולפרש כל דבר שרואה כפי שהוא נראה לעינים, וישפיל את עיניו שכלו למדרגת השמיעה, לשמוע מהי דעת התורה ודברי חכמים על אותו ענין, ורק באופן זה ובביאור המשמעות של אותו דבר על פי התורה, כן יכניסה לשכלו ולמוחו, ובכך תהיה כל דעתו ותפיסת מחשבתו של האדם על פי התורה ודברי חכמים, ובזה הוא יוצא מכלל 'ארור' לכלל 'ברוך'.

וכן הוא גם בענין התשובה, שמשמעות התשובה היא, שרוצה האדם להשיב את עצמו על כל חלקיו אל השי"ת, ועל כן כשבא האדם לעשות תשובה, וכן בכל זמן שחושב מעצמו ומדברתו, אין לו לראות את פני הדברים כפי מה שרואה הוא בעיניו, כי בזה יראה את עצמו כ'ארור' ובענין של קללה, אלא צריך שיבטל את שכלו ותפיסתו על עצמו כפי מה שרואה בעצמו, וישפיל את דעתו למדרגת שמיעה, וישמע את דברי חכמים בענין זה. כי כדי שיוכל לראות את עצמו כ'ברוך', צריך שלא יראה

עשיית התשובה היא כחידוש הבריאה וענין תיבת 'בראשית' כשאדם עושה תשובה הוא הופך לבריה חדשה, וכן אמרו במדרש (ויק"ר ל, א) שהקב"ה מקבל את השבים ועושה אותם בריה חדשה, וכן כתב הרמב"ם בפרק ז (ה"ד) את הלכות תשובה, שבעל תשובה הוא אהוב ונחמד לפני הבורא כאילו לא חטא מעולם, כי כשאדם שב בתשובה הוא כעולם חדש וכקומה מחודשת בבריאה. וכפי שאת חידוש העולם ומעשה בראשית פותחת התורה בתיבת 'בראשית', כך את התשובה צריך האדם להתחיל מהמשמעות של ימיו מחדש על ענין 'בראשית'.

האות ב' ד'בראשית' היא כנגד השמיעה והאות א' היא כנגד הראייה ובתיבת 'בראשית' רואים שפתחה התורה באות ביי"ת ולא באות אל"ף, והנה האות א' היא כנגד הראייה וכנגד האהבה, והאות ב' היא כנגד השמיעה והיראה, וכפי שהראייה גדולה מן השמיעה, כן האהבה גדולה מן היראה. כי כן אנו רואים בחוש, שהיראה נופלת על האדם בין על ידי ראייה ובין על ידי שמיעה, אבל אהבה אינה נולדת בלב האדם אלא על ידי ראייה, כגון כשישמע אדם על מקום סכנה, תיפול בליבו היראה שלא לילך למקום זה, אע"פ שלא ראה את דבר הסכנה בעיניו, אבל בענין האהבה, לא תוכל להיוולד בלב האדם אהבה לאיזה ענין, אלא אם כן ראהו וחש אותו בעיניו (משא"כ על ידי שמיעה תהיה בו סקרנות ולא אהבה), ולכן ענין הראייה גדול יותר מן השמיעה.

כשמפרש דבר ע"פ ראיית עיניו הוא ענין 'ארור' וכשמפרש ע"פ השמיעה מחז"ל הוא 'ברוך'

ומובא בירושלמי חגיגה (פ"ב ה"א) ובמדרש (בר"א, י ובתנחומא בראשית סי' ה) ובזוה"ק (בפ' ויגש, דף רה ע"ב), שהטעם שפתחה התורה באות ביי"ת ולא באות אל"ף, הוא מפני שרצה הקב"ה להתחיל את התורה באות ביי"ת הרומזת ל'ברוך', ולא באות אל"ף הרומזת ל'ארור'. וביאור הדברים, שהראייה שהיא כנגד האות אל"ף, היא על ידי האדם עצמו, שצריך שיראה את הדבר בעיניו, אבל השמיעה היא על ידי אדם אחר שראה את הדבר בעיניו ומודיעו.

את עצמו בשום פנים כמו שחושב הוא, אלא תהיה כל ראייתו כפי דברי הצדיקים שהורו לנו את הדרך וההסתכלות שיראה האדם את עצמו.

כששומע לדברי חכמים יודע כיצד להביט על עצמו

וכפי שפותחת התורה באות ב"ת, ובתיבת 'בראשית', כך כדי שיוכל לעשות תשובה, שהיא התחדשות האדם להיות כבריה חדשה, צריך שיפתח באות ב"ת והברכה, ובענין 'בראשית'. והוא מה שאמרו במדרש (ויק"ר לו, ד) על הפסוק "בראשית ברא א-להים את השמים ואת הארץ", 'בראשית', בזכות ישראל שנקראו ראשית, וכמ"ש בירמיהו (ג, א) "קודש ישראל לה' ראשית תבואתה". היינו שכשבא לחדש את עצמו בתשובה ולהיות כבריה חדשה, צריך שיהיה לנגד עיניו האמת, מי הוא כבן ישראל, וכמה גדולה מעלת נפשו, ועוצם יקר תפארתה, וזוהי הדרך שיוכל לבוא אל התשובה - שיידע תחילה מי הוא ומה מהותו, וזה אינו אלא על ידי השמיעה לדברי חכמים.

כי קודם ששומע האדם לדברי חכמים כיצד לראות ולהביט על עצמו, אין לו שלום עם עצמו, כי מצד אחד רוצה את התורה ואת דרך ה', ומאידיך אינו רואה בעצמו אלא רע, שהוא ענין קללה, וחושב עצמו כ'אור', ואינו מוצא את דרך התשובה עד שחוזר אל החטא והמכשול. אמנם כששומע לדברי חכמים, יש לו שלום עם עצמו ויכול לעשות תשובה, וזה שאמר רבי אלעזר בשם רבי חנינא במסכת ברכות (בדף טו ע"א) שתלמידי חכמים מרבים שלום בעולם, כי על ידי ששומע את דברי חכמים ולא דברי עצמו, מתקיים בו "שלום רב לאוהבי תורתך, ואין לזו מכשול" (תהלים קכב, ז), היינו שיש לו שלום רב ואינו חוזר לסורו.

מהות היהודי מתגלה ביום שבת כשנכנעים יצה"ר והיסורים

ומהות היהודי נגלית בשבת קודש, ובה הוא התגלות הפנימיות של עם ישראל בתוקף תפארתם ועוצם יקרת נפשיותם, כי בימי החול יש כח ותוקף ליסורים והיצר הרע להסתיר את הפאר של ישראל, אבל בשבת מבטל הקב"ה את כח שליטת הרע. שהרי בלילות שבכל ימי החול יש שליטה לחיצונים על הבריות ואין בידם להתעלות מעל מקומם, אבל בשבת, על ידי שמירתה עולה האדם מעל מקום החיצונים. וכן בכל ימי החול בשעת המנחה הוא תוקף הדין, אבל בשבת בשעת המנחה הוא ההיפך הגמור, ובשעות אלו יש גילוי לרחמים הגדולים ביותר. ולכן בשבת נכנע כל ענין היצר הרע וענין היסורים המסתירים את אורו של היהודי, ומתגלה מהותו שהוא כולו טוב.

וימי החול שבהם הוא שליטת ל"ט מלאכות, הם כלבושים המסתירים ומכסים על יום שבת קודש, שבה הם נעשים ט"ל אורות כמו שאמר הרעיא מהימנא בזוהר פנחס (רמג ע"ב), והל"ט מלאכות הן כנגד הקללה כמ"ש (בראשית ג, ט) "בזעת אפיך תאכל לחם", שהם י' מלקויות לאדם וי' לחוה וי' מלקויות לנחש וט' לארץ (כמובא שם בזוהר), אבל ביום שבת יש שביטה מל"ט מלאכות ומל"ט מלקויות כמובא במסכת סנהדרין (בדף לה ע"ב) ובמסכת יבמות (בדף ו ע"ב) וכמו שפסק הרמב"ם (בהלכות שבת פרק כד, ה"א), כי בשבת נגלים ט"ל אורות שהם הפנימיות והרחמים.

הארץ שבת מתפשטת לימי החול ולכל העולם על ידי יום שישי

וכל מטרת הבריאה היא שיתגלה האור של יום שבת קודש על העולם כולו ובכל הימים, ויתגלה יום שכולו שבת, ויתבטלו המלקויות שהם הקללות ויתוקן חטא אדה"ר ולא יצטרכו לל"ט מלאכות, וכמו שאמרו במסכת שבת (בדף ל ע"ב) ובמסכת כתובות (בדף קיא ע"ב) שעתידה ארץ ישראל לגדל גלוסקאות וכלי מילת, כי תתבטל הקללה גם מן הארץ, כמ"ש בזכריה (ג, ב) "ואת רוח הטמאה אעביר מן הארץ".

וכשישראל משמרים את השבת, מאיר יום השבת על כל הימים ועל העולם כולו, ואז כל מלכותא דשמיא שבכל הימים נמשכת מיום שבת קודש. והממוצע שמאיר על ידו האור של יום השביעי בכל ימי המעשה הוא היום השישי, שעל ידו נכללים ימי החול ביום שבת ונכנעים החיצונים ויצר הרע והיסורים גם בימי החול. כי ימי החול מלבישים על יום שישי, ויום שישי מלביש על יום שבת כמובא בזוהר פנחס (ס,). כי ביום שישי מסירים את לבושי החול ושובתים מל"ט מלאכות, ומכניס את כל עניני הגשמיות והחולין, שהוא כל עניני המרחץ והכנת הגוף לשבת וכן הכנת המאכלים לשבת קודש, שכל זה בכדי לקבל ט"ל אורות ולהעלותם ולכוללם בקדושת שבת, שהוא כל ענין הטוב והרחמים. וככל שיכין האדם ויוסיף על עצמו הקדושה ביום שישי, כך תאיר בו קדושת שבת גם על גשמיותו ועביותו, וכן אמרו בתיקונ"ז (בתיקון יט, בדף לח ע"ב) שכל הנשמה היתרה בשבת תלויה בתוספת שבת מיום שישי.

ביום שישי יש שלום בין הגשמיות לרוחניות ובשבת נכלל הגשמיות ברוחניות ובימי החול יש מחלוקת בין הגשמיות לרוחניות, אבל ביום שבת נעשה

שלום וגם הגשמיות נכללת ברוחניות, והשלום ביניהם נעשה על ידי יום שישי שעל ידו כוללים את הגשמיות ברוחניות, שהוא ענין עונג שבת כמובא בהקדמת הזוהר (בדף ה ע"ב), וזה שכתוב (בשמות לא, ג) "אך את שבתותי תשמורו", שהם ב' שבתות, ליל שבת ויום שבת, והוא על ידי מעלי שבתא כמובא בזוהר שם. וזה שבשבת צריך לומר 'שבת שלום' כמובא בשל"ה (מסכת שבת, נר מצוה ס), כי שלום הוא כנגד יום שישי הכולל את ימי החול ונכלל בליל שבת, כי השלום היא המידה השישית, וכמ"ש בישעיהו (נד, י) "וברית שלומי לא תמוט אמר מרחמך ה'" וכמובא בזוהר עקב (בדף רעג ע"ב), 'שבת שלום' עניינו להבדיל בין הגשמיות של ימי החול לגשמיות של יום שבת שכולו קודש.

כפי ששבת מתגלית בחול ע"י יום שישי כך מהות היהודי מתגלה על ידי מידת היסוד

וכאמור לעיל, דרך התשובה היא שצריך האדם תחילה להכיר את עצמו ולדעת מה הוא ומה מהותו, ופנימיותו ומהותו של כל יהודי היא ענין יום שבת קודש, אלא שאין הוא יכול לראות את עצמו כפי האמת, ורואה את עצמו כ'אור', מפני שאין לו שלום עם עצמו. ולכן כשם שהתגלות השלום בין הגשם לרוח ביום שבת היא על ידי יום השישי והמידה השישית הנקראת שלום, כך התגלות מהות היהודי שהיא ענין יום שבת (שאו נכנע יצר הרע ובטל ממנו היסורים והטרדות), אינה יכולה להתגלות בו אלא על ידי קדושת הברית, שהיא המידה השישית ונקראת שלום. וכשם שנגלית מלכותא דשמיא ויום שבת בכל ימי החול על ידי יום שישי, כך מהות היהודי שהיא ענין שבת, נגלית בכל אבריו שהם כנגד ימי החול, על ידי היסוד וקדושת הברית, היינו שיאיר את פנימיותו על כל דעתו ואבריו, ויהיה נכלל כולו במהותו שהוא כולו טוב.

עיקר ה'קום עשה' בשמירת הקדושה הוא הזכירה במהותו ורצונו ובכל הטוב שבו וכפי ששמירת שבת היא על ידי 'עשה' שהוא זכור ו'לא תעשה' שהוא שמור, כך קדושת הברית היא על ידי זכור ושמור, 'שמור' הוא ענין היראה, ו'זכור' הוא ענין האהבה. כי בכדי שלא לעבור עבירה ח"ו אין צריך האדם אלא להיות חכם ולהבין שאין לחטוא מפני שהוא כאש שורפת, וזהו ענין היראה שהוא כנגד 'שמור' וכנגד לא תעשה, ולכן אין לאדם לעסוק כלל בענין זה, כמו שאינו עוסק במחשבתו אם להכנס לתוך האש, וזהו כמו שאמרו בהקדמת התיקונ"ז (בדף יא ע"א) ש'בראשית' הוא נוטריקון ברית - אש. אמנם עיקר העסק של האדם צריך שיהיה בבחינת 'זכור', וכמו שבשבת הזכירה היא על מעשה בראשית, כך הזכירה בעבודת התשובה היא ענין 'בראשית', וזכירת מהותו שבו ישראל שהוא "קודש לה' ראשית תבואתה" כנאמר בירמיהו.

כי הדביקות בהש"ת שכתוב בו "ואתה קדוש", היא על ידי ההתכללות בשבת קודש שכתוב בה 'כי קודש היא' (שמות לא, יד), והתכללות האדם בשבת קודש, שהיא פנימיותו ומהותו, הוא על ידי הזכרון בקדושת ישראל שהוא 'קודש לה', וכמובא בתנא דבי אליהו (בהבא פרק כו) שג' קדושות הן: קדושת הקב"ה, קדושת שבת, וקדושת ישראל, ושלשתן חשובות כאחד. היינו שיזכור תמיד שהן ג' קדושות, ויראה את כל הטוב העצום שבו, כי פגם במהות היהודי אינו שייך כלל, כי הוא קודש לה', וכל חטא אינו פוגם אלא בבחינת הלבוש של האדם (כמ"ש בקהלת ט, ט) "בכל עת יהיו בגדיך לבנים" והכוונה שלבוש הנשמה נקי מן החטא), שהלבוש הוא כנגד ימי החול, ולכן בודאי שהעיקר הוא מהות היהודי ולא לבושו, וכפי שאור שבת קודש מאיר על ימי החול שהם הלבוש המכסה לשבת, כך על ידי הזיכרון במהותו שכולו טוב, תאיר פנימיותו גם על כל לבושו ויתקיים בו "אך טוב לישראל" (תהלים עג, א), היינו על ידי שיפירי את הרע ממנו (כמו שאומרת הגמ' בפסחים (ה ע"א) 'אך חילק], יראה את הטוב שבו, ובזה יתפשט ויאיר מהותו גם על לבושו, ויוכל לעשות תשובה ולהיות 'סר מערע'.

כשמכיר האדם את מהותו משיב בזה לעצמו את הברכה והפאר

וזה שאמרו בזוהר יתרו (דף צב ע"א) ששבת הוא סוד ברית קדישא, ושמירת השבת היא כענין שמירת אות הברית, שהוא כלל כל התורה. כי כאמור אין מגלה האדם את מהות יהדותו, שהוא ענין השבת, אלא על ידי שמסיר מעצמו את הקללה והחרפות והבזיונות שרואה על עצמו מפני ענין זה, ונעשה לו שלום בינו לבין עצמו, כי מכיר את מהותו. כי היסוד הוא כלול מחסדים וגבורות כמובא בעץ חיים (שער יח, ד), שהם כנגד 'זכור ושמור', וכשמנתקן שניהם, נעשה מיו"ד את ב"ת, כי בתחילה מהותו נעלם שהוא כהאות יו"ד וכנגד הברית כמובא בזוהר בראשית (בדף נו ע"א), וכשזכור מהותו ומאיר זאת על כל לבושו וענין החולין שבו, נעשית לבי"ת שהיא כנגד הברכה, ונעשה 'שבת' כמובא בזוהר שם.

וזה שאמרו במסכת נדה (בדף לא ע"ב) שכשזכר בא לעולם ברכה באה לעולם, היינו שכשמקיים ענין זכור, זוכה לבי"ת שהיא הברכה, ומתבטלת

זוכה לשלום ול'ברכה' שהם אות ברית ואות שבת.

חכמים מפנים את האדם להביט אל מהותו ופנימיותו ולא אל לבושו וחיצוניותו

וצריך כל אחד לדעת, שלכל אדם הנמצא בזה העולם יש קשיים, עד שישראלים את חציו ויהיה שלם ויקרא 'אדם'. כי לכל אחד יש נשמה וגוף, וכל שאין לו שלום ביניהם הוא נקרא פלגא דגופא, ואדם היינו שלם בצלם אלקים, שהוא מיושב בדעתו ויש לו שלום בין גופו לנשמתו, שאז הוא נקרא 'אדם', כי לאחר שימצא כל מה שאבד ממנו ויעלה את כל הטוב שלו לשכון אצלו בדעתו, יהיה שלם כדמות אדם.

כי כל טוב וחיים שיצא ממנו ונשפע אל כוחות הטומאה נעשה על זה לבוש, ואותו הלבוש מראה לאדם את עצמו כאדם טמא ובזוי, אבל בתוכו נמצא אותו הטוב שאבד ממנו בחטאו. ובאמת אותה הטומאה אינה שייכת אליו כלל, אלא שהוא לבוש המקבל חיות מתוך אותו הטוב והחיים שיצאו מטיפי מוחו. וכיון שאותו הלבוש הטמא מתלבש על חלק ממנו, נדמה הוא לאדם שזהו כל מהותו בעצמו. ולזה יש לאדם בחירה, האם להביט על הלבוש הטמא, או להביט על הפנימיות והטוב השוכן בו, האם להביט אל השקר והחיצוניות כפי שמראה לו היצר הרע, או להביט אל האמת והפנימיות שבו, שהוא כל הטוב והיראת שמים, וכל הלימוד והתפילה והרצון שיש בו אל הקדושה ואל התורה.

כל בר ישראל מלא הוא בטוב נצחי שאין העולם הזה כולו יכול להכילו

כי כן היא האמת, שכל בר ישראל מלא בטוב, ובפרט אדם שקשור בעסק התורה והמצוות והתפילה וקיום השולחן ערוך, שאין בו רע כלל, כי קיום התורה פועל באדם את כל התקונים כולם, ובזה שאדם נכנס לבית המדרש ורוצה את תורת ה' ומנסה להתקרב ולהבין איזה דבר מדיני התורה והלכותיה, נעשים בו ובנשמתו דברים שאין הדעת יכולה להבין בעוד האדם בעולם הזה, ובפסיעות של אדם לדבר מצווה נתקנים בזה עניינים בפלאים עד שורשו באדם הראשון. וכל שכן כשיגיש האדם לתפילה ומקדש את שמו הגדול של ה' ב"ה, ועונה אמן יהא שמיה רבה, שהוא שבח המבטל מאדם דינים בכל סדר ההשתלשלות עד שורש נשמתו, והוא דבר שאין למעלה ממנו, ובעבורו ברא הקב"ה את כל העולם - שירד האדם לזה העולם ויעלה על פיו שבח בגדולתו יתברך.

ואדם שיש לו יראת לקיים את ההלכה והשולחן ערוך, ושומר שבת כהלכתה ויש לו ידיעה משביתת ל"ט מלאכות, הוא נעשה שותף לקב"ה בבריאת העולם וקיומו בכל רגע, וגדלה מעלתו על מעלת המלאכים ושרפים, והשי"ת מתפאר בו בכל העולמות. וזו האמת שיש בכל בן ישראל שיש לו את הקשר בתורה ובמצוות, שהוא מלא בטוב, שהוא טוב נצחי, ואין העולם הזה כולו יכול להכיל את האור העצום הבוקע מכל דבר קל שעושה בדרך ה' וקיום התורה. והעיקר שיקיים את הזכירה בזה, וזה שכתוב (בדברים ח, יח) "וזכרת כי ה' א-להיך הוא הנותן לך כח לעשות חיל", היינו שכל הטוב שעושה האדם הוא ממנו יתברך, ואם כן בודאי שיהיה קיום ונצחיות לכל הטוב שעושה.

זכירת מעשה עמלק הוא זכירת הטוב שרוצה עמלק להסתירו

וזהו ענין זכירת מעשה עמלק שאנו צריכים לזכור תמיד, כי ענין עמלק הוא לצייט לאדם שהוא 'ארור', ודברי חכמים הם שיזכור האדם את מהות יהדותו ואת ה'ברכה', ובזה יהיה לו שלום, ויהיה נשפע כל הטוב והפנימיות שבו על הלבושים שלו הנראים לו כ'חולין', עד שיזכה לכלול גם אותם בקדושה. ועיקר הבחירה שיש לאדם בכל רגע ורגע תלויה בראיה ובעינים - כיצד לראות את פני הדברים, כמ"ש (בדברים ל, טו) "ראה נתתי לפניך היום את החיים ואת הטוב ואת המוות ואת הרע", היינו שנתן לנו הקב"ה את הבחירה, האם לראות את הטוב שבנו ולהאירו ולנשאו, או את הרע שמציג לנו יצר הרע, האם לראות את המוות, שהוא לבוש הטומאה שיש לו קצבה, או את החיים, שהם מה שמחיה לאותו הלבוש, שהוא הטוב שלנו שירד למקום זה.

וכשאדם הולך בדרך הזה יש לו 'שלום', והשלום הוא הכלי שעל ידו יוכל לראות את כל מהותו ופנימיותו, ותהיה בעיניו משמעות גדולה לכל הטוב שעושה לפני השי"ת, וזה שאנו מתפללים 'שים שלום טובה וברכה וכו' כי באור פניך נתת לנו ה' א-להינו תורה וחיים אהבה וחסד וכו', היינו שתיקנו לנו שלום שעל ידו נוכל לראות את כל הטוב שכבר יש בנו, שעל ידו הוא עיקר שלימות הקדושה והברכה, שהיא האמת ב"ת ד'בראשית', שמשמעותה היא שתיכף כשבא האדם לעשות תשובה הוא בדרך להיות כבריה חדשה.

הקללה בזיעת אפך תוכל לחם' כמו שאמרו בילקוט שמעוני (בראשית ברמז טז) כיון שבא זכר בא כיכרו עימו, וזה שאמר הרעיא מהימנא בזוהר פנחס (בדף רמז ע"ב) שאין טיפה יורדת מלמעלה עד שיעלו כנגדה ב' טיפות מלמטה, היינו שאין יורד ענין הברכה שהיא ב"ת ד'שבת', עד שיעלו ב' טיפות שהם תיקון הברית, וכנגד זכור ושמור, שהעיקר בזה הוא ה'זכור', שיישב את המוחין והפאר שלו כבן ישראל, שהוא סוד אות תפילין שהם 'בין עיניך', היינו שיראה תמיד לנגד עיניו את מהותו וכל הטוב והפאר שבו. וזה 'לטוטפות', היינו ב' טיפות [כמו שאמרו במנחות (בדף לד ע"ב) טט בכתפי שתי].

כשיש לאדם את השלום נעשה מ'שבת' ומתקן את שרשו עד אדה"ר

וזהו שמובא בפרקי דרבי אליעזר (פרק יט) שכשבאה שבת ולימדה זכות על אדם הראשון, החל לזמר להשי"ת ולומר "מזמור שיר ליום השבת". כי לאחר שחטא נחלש בדעתו, כי הביט על לבושו שהם 'לבושי עור', אבל כשבאה שבת, ראה שבפנימיותו ומהותו הוא טוב גמור, ועל כן הודה על טוב זה, כמ"ש 'טוב להודות לה'. וחטאו היה בענין הברית כמ"ש בהושע (ו, ז) "והמה כאדם עברו ברית", והברית היא ענין האות וי"ו, וכשנעלמת היא כהאות יו"ד, וכשיש לה גילוי, היינו שיש שלום בכל חלקי האדם, היא כהאות ב"ת, שהיא כצורת תלת ווי"ן, היינו בראש, ובחלק גופו העליון, ובחלק גופו התחתון, שזה מרמז על השלום בכל חלקי ומדרגות האדם. וכשהוליד בן קרא את שמו 'שבת', על שם 'שית', שהיא המידה השישית והיסוד, כי ממנו הושתת ונתייחד העולם, אמנם החסיר ממנו את האות יו"ד, המרמזת לאות ברית, ובזה הודה שחטא בענין זה. וישראל שיצאו מזרעו של אדם מתקנים את חטאו. וכשיצאו ממצרים היה מהותם נעלם מפני זוהמת מצרים, ובזה הברית היא כהאות יו"ד, וכשעמדו על הר סיני נעשית הברית לאות ב"ת כמובא כל זה בזוהר בראשית (שם בדף נו ע"א), כי התגלה מהותם בכל חלקי גופם, וסרה מהם הזוהמה אף מלבושם.

וזה שכתוב (בשמות י, א) "למען שְׁתִי אֹתוֹתֵי אֱלֹהֵי בְּקִרְבּוֹ", כי בתחילה הוציא אדם את 'שבת', שלא היה נגלה בו מהות הטוב והתשובה, וכשהחל הקב"ה לגלות את האור של ישראל במצרים נעשה 'שְׁתִי', ואחר שגילה בהם את ברית ואות שבת בהר סיני, נעשית ב"ת שלימה ונתקן חטא אדה"ר. ועל כן אמר 'מזמור שיר ליום השבת', כי ראה שיתקנו חטאו.

וזה 'למען שְׁתִי אֹתוֹתֵי אֱלֹהֵי בְּקִרְבּוֹ', היינו בכדי לגלות בישראל ב' אותות שבת וברית בכל חלקיהם, וזה 'בְּקִרְבּוֹ', היינו בין אותיות ש' ות' ד'שבת', ונעשה 'שבת', כי מתגלית מהותם. וזה שכתוב שם (בשמות י, א) "ולמען תספר באזני בנך ובן בנך", כי דוקא על ידי מדרגת השמיעה לדברי חכמים שיקבל מהם את הדרך איך להביט על עצמו, בזה יוכל לראות את כל הטוב שבו, וזה 'בנך ובן בנך' (היינו חג"ת נה"י) שהם בכל חלקי גופו ולבושו.

כשיש לאדם את השלום נעשה מ'שבת' ומתקן את שרשו עד אדה"ר

והן בדרך התשובה והן בכדי שיהיה האדם סר מרע, יש לפניו את הבחירה איך להביט על עצמו, או שיראה את עצמו כפי שמצייר לו יצרו, או כפי דברי הצדיקים המגלים לו את מהותו. ולכן מצוות הברית היא ביום השמיני, שהוא כנגד הבינה והאוזן [שעיקר הבינה היא בשמיעה וכנגד האוזן כמובא בעץ חיים (שער ד, א) ו'בינה' בגימט' 'באוזן' ע"ה], שהוא גם כדי להסיר ממנו את ערלת האוזן, כמו שאומר רבי עקיבא בבראשית רבה (לך לך פר' מו, ה), ארבע ערלות הן, ואחת מהן היא ערלת האוזן, כמ"ש בירמיהו (ו, י) "הנה ערלה אזנכם", ולכן המילה ביום השמיני, בכדי שיוכל לשמוע את דברי חכמים, ולא יאטום אזניו מלשמוע את דבריהם ויבוא לידי קללה. כי העיקר שילך האדם בדרך השמיעה הוא בענין אות הברית, כי דוקא על זה יש את מלחמת עמלק להשפיל ולבזות את האדם ולהרחיקו מעבודת השי"ת, ועל כן על מלחמת עמלק אמר הקב"ה למשה "שים באזני יושע" (שמות יז, יד), היינו שעיקר המלחמה בעמלק היא שישמע התלמיד לרבו כיצד היא הדרך שיביט ויראה את עצמו.

וזה שכתוב (בדברים יא, כו) "ראה אנכי נותן לפניכם היום ברכה וקללה, את הברכה אשר תשמעו אל מצוות ה' א-להיכם... והקללה אם לא תשמעו אל מצוות ה' וגו'", וכתוב 'ראה' בלשון יחיד, כי בזה הוא עיקר הבחירה של כל אחד ואחד איך לראות את עצמו, כ'ארור' או כ'ברוך', והוא תלוי בשמיעה כמ"ש 'אשר תשמעו', אם שומע לחכמים כיצד לראות ולהביט בעצמו, או שהולך אחרי דעתו ועיניו ורואה את עצמו כ'ארור'. וכששומע לדברי חכמים והצדיקים בדרך התשובה, תאיר בו ה'ברכה' שהיא האמת ב"ת ד'שבת', וזה 'את הברכה אשר תשמעו' ר"ת גימט' 'אות', שעל ידי השמיעה

המעונינים להצטרף למערך החלוקה מידי שבוע באזור המגורים ניתן לפנות לטלפון 0548434755

לביקשת רבים ניתן לשמוע בקו 'שיעורי הינוקא'
את השיעורים האחרונים ומאמר יומי.
מספר הקו 02-5-306-506
האזינו ותחי נפשכם

לציבור הקוראים היקר
הדפסת העלון כרוכה בהוצאות רבות, העלון יוצא בצמצום והביקוש עצום. ניתן לתרום בעמדות נדרים פלוס לעמותת יד להוועיל עבור 'משולחן שלמה', ולציין ההקדשה.
או בהעברה: בנק: מזרחי טפחות (20) סניף: 417 (גאולה) מס' חשבון: 521025
שם העמותה: 'יד להוועיל' - עבור העלונים, ולציין את שם ההקדשה.